

Kan man skänka någon ett liv? Hösten 2004 gav en donator en ny njure till Slavenka Drakulic på ett sjukhus i USA. DN:s Stefan Jonsson har läst hennes nya bok som undersöker godhetens väsen.

15 X (57) / DN

Tack för livet

BÖCKER
SLAVENKA DRAKULIC
"DEN RENA GODHETEN.
OM MÄNNISKOR SOM SKÄNKER LIV"
ÖVERS. AV IA LIND
NORSTEDTS

Slavenka Drakulic har en särskild förmåga att avläsa den moraliska halten i människors handlingar. Handlingarna hon skildrar kommer från två sfärer: å ena sidan kriget i det forna Jugoslavien, å andra sidan hennes egen njursjukdom som fått henne att genomgå två transplantationer.

Såväl kriget som sjukdomen har förändrat hennes liv i grunden. Båda har gett upphov till böcker som spänner från det mest intima – ärren på händerna efter årtal av dialys – till allmängiltiga frågor om människans natur.

I INLEDNINGEN TILL sin nya bok skriver Drakulic om slutsatserna hon drog av sina tre tidigare böcker om kriget. "Jag lyssnade till en mördare, jag stod i ruinerna, jag talade med en kvinna som blivit våldtagen." Hon kom fram till att förövarna och krigsförbrytarna var vanliga människor, "som vi själva". Ondskan begås inte av "monster". Ondskan är banal, som Hannah Arendt skrev: den förutsätter inga särskilda karaktärsdrag och kan bryta fram hos oss alla.

Hur är det då med människans godhet? frågar hon sig sedan. Utgångspunkten är återigen djupt personlig. På ett sjukhus i Rhode Island, USA, fick Drakulic hösten 2004 en ny njure. Den kom inte från någon anhörig eller trafikdödad,

vilket är det vanliga, utan från en ung amerikanska som donerat den av rent altruistiska skäl – bara för att hon insåg att hon "skulle kunna rädda någons liv".

Slavenka Drakulic visste knappt att frivilliga njurdonationer förekom. I USA gjordes tack vare medicinska framsteg trehundra sådana transplantationer mellan 1999 och 2004, medan det i Sverige, som enda land i Europa, gjordes tre.

Jag har sällan läst något så gripande som sidorna där Drakulic skildrar sitt möte med den unga kvinnan vars njure hon övertagit. Det är sjukhusvardag och mitt i hennes rum står en ängel som skänkt henne livet åter.

Hur förklara en sådan handling? "Vilka är dessa kvinnor och män ... som är så enastående altruistiska att de ger en njure till en främling? Är de 'änglar' eller är de vanliga människor?"

DRAKULIC SÖKER UPP tiotalet andra amerikaner som också donerat en av sina njurar anonymt. "Den rena godheten" är en serie gripande porträtt av modiga personer som vågat omsätta sin etiska övertygelse till handling. Det är också ett mästerligt reportage om modern sjukvård och alla etiska och existentiella frågor om makt och skuld som uppstår när det blir möjligt att flytta organ från en individ till en annan, så att man rent av kan tala om hur donatorer kan "skänka liv".

"Är det alls möjligt att säga: tack för livet?" frågar Drakulic. Boken i sig är hennes svar: ja, det går att

Slavenka Drakulic söker upp den unga kvinna som gav bort sin njure.

FOTO: MOA KARLBERG

säga tack för livet. Fast inte genom att återgälda den som gav, utan genom att själv utföra motsvarande för andra. Så tackar Drakulic för njuren som Christine Swenson gav henne genom att ge ut en bok som säkerligen uppmuntrar andra att ge.

Drakulic menar också att dessa organdonatorer säger oss något om godhetens väsen. I bokens början skriver hon att donatorerna tycks vara människor vilka som helst. Men till sist landar hon i slutsatsen att deras bevekelsegrunder tyder på förekomsten av "en exceptionell godhet". Hon jämför med personer som under andra världskriget tog stora risker för att rädda judar undan nazisternas

förföljelse. Hon menar att de alla äger vad hon kallar en "altruistisk personlighetstyp".

HÄR BLIR DRAKULIC förklaring till den godhet som räddat livet på henne motsägelsefull. Om det finns en "altruistisk karaktär" som adlar vissa människor, då betyder det att andra inte är i stånd till samma godhet. Godheten blir ett undantag.

Det svår i så fall mot hennes slutsats beträffande ondskan. Alla kan vara onda, men godheten är förbehållen vissa altruistiska karaktärer.

Drakulic menar också att denna altruistiska karaktär är vanligare hos amerikaner än hos européer. Amerikaner har lärt sig att

”

'Den rena godheten' är en serie gripande porträtt av modiga personer som vågat omsätta sin etiska övertygelse till handling."

15 X (57) / DN

de måste ta hand om varandra medan européer lärt sig att lita på att den goda staten tillgodoser deras behov. På denna punkt glider hennes reportage farligt nära rena fördomar. Hon blir än mer motsägelsefull när hon mitt i sin utläggning om människors vilja att donera organ frivilligt och utan tanke på egen vinning samtidigt förespråkar en reglerad handel med mänskliga organ.

DET SKULLE JU RÄDDA LIV, skriver hon, om den som behöver en njure kunde köpa en sådan av den som är beredd sälja. Så verkar det till sist som om godheten ändå inte är något att hoppas på, och att människor kan fås att donera organ bara om de tjänar pengar på det.

"Den rena godheten" är inte så mycket en analys som en tacksägelse. Ser man det så, förstår man Drakulics motsägelsefullhet. Å ena sidan hävdar hon allas möjlighet att vara goda. Å andra sidan är det omöjligt för henne att framställa godheten som banal, vardaglig, vanlig – den godhet hon själv erfarit är ju livsavgörande. Ju större hennes tacksamhet, desto starkare hennes benägenhet att se den barmhärtiga samariten som en ängel. "Den rena godheten" är dedicerad till Christine Swenson, vanlig människa och ängel.

STEFAN JONSSON
stefan.jonsson@dn.se

DN.se »

Läs intervjun med Slavenka Drakulic på dn.se/drakulic